

ДАВЛЕТОВ О. ПІДГОТОВКА «ПОКОЛІННЯ ВОВКІВ»: ВИШКІЛ МАЙБУТНІХ ВИКОНАВЦІВ ГОЛОКОСТУ (НАРИСИ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ НСДАП У 1922–1939 РР.) – ДНІПРОПЕТРОВСЬК: ІНСТИТУТ «ТКУМА», 2015. – 280 С.

Історія фашизму, зокрема німецького націонал-соціалізму на сьогоднішній день продовжує залишатися предметом наукового дослідження. Вивчення цього феномену ХХ ст. дає змогу зрозуміти, чому і як у сучасних умовах політичного, економічного та соціокультурного розвитку світу, коли фактично сформовані, задекларовані та юридично закріплені загальнолюдські морально-ціннісні стандарти, вибудовуються нові моделі тоталітарного режиму. Вельми важливим є аналіз чинників, що зумовлюють

трансформацію демократичних систем в імперські утворення з фашистським режимом і сприяють їх впливу на процес розвалу демократичних систем у сусідніх країнах із середини, а потім поглинають їх із зовні.

Усвідомлюючи як наслідок такої руйнації, процеси нівелювання принципів та системи гарантування прав людини і громадянина, сучасні демократичні суспільства намагаються адекватно реагувати на подібні виклики. Зараз, фактично, відбувається чергова перевірка на міцність самої ідеї демократії, можливостей її захисту, а також самого розуміння цінності демократії. Відтак, розуміння небезпеки поширення тоталітаризму, ксенофобії, расизму, шовінізму стає можливою через дослідження впливу деструктивних ідеологій та одіозних лідерів на розбалансовану соціальними катаклізмами свідомість які пересічного населення, так і еліти суспільства, особливо молоді.

У 2015 році вийшла нова праця відомого дослідника німецького нацизму кандидата історичних наук, професора О.Р. Давлетова «Підготовка «покоління

Reviews

вовків»: вишкіл майбутніх виконавців Голокосту (нариси молодіжної політики НСДАП у 1922–1939 рр.)». На прикладі Німеччини 20–30-х рр. ХХ ст. учений ґрунтовно висвітлює головні ідеологічні та практичні аспекти зародження та зміцнення тоталітарної системи в образі нацистського режиму, його впливу на процес формування молодого покоління німців, перетворення їх на ідейних виконавців волі фюрера Адольфа Гітлера та націонал-соціалістичної партії.

Автор, вивчаючи тривалий час політичні та соціокультурні аспекти історії Німеччини означеного періоду, здійснює системний аналіз фашизму як поняття та явища у цілому, розглядає передумови та причини виникнення ідеології нацизму в Німеччині та її втілення у молодіжній політиці нацистської держави.

Причинами появи та поширення фашизму і нацизму у Європі та Німеччині О. Давлетов визначає різку зміну усталеної соціальної моделі суспільства, кризи існуючої на той час політичної системи та кризи масової свідомості на повсякденному та ідеологічному рівні унаслідок Першої світової війни.

Автор, аналізуючи західноєвропейську і власне німецьку філософську думку ХІХ – початку ХХ ст. щодо проблеми державо- та націєтворення, зокрема погляди Ж. Гобіно, С. Чемберлена, С. К'єркегора, А. Шопенгауера, Ф. Ніцше, Е. Юнкера, Ф. Ратцеля, показує, яким чином Адольф Гітлер використав їх для обґрунтування своєї ідеї створення нової Німеччини. Відповідно, це зумовило утвердження політичного угруповання НСДАП саме як ідеологічної партії.

У праці зосереджено увагу не лише на самій ідеї фашизму, нацизму, але й на характеристиці того середовища, яке сприймало ці ідеї та якому відповідна ідея нав'язувалася, ламаючи традиційні погляди на суспільство, особистість, моральні норми. Перш за все, це стосується молодого покоління німців 20–30-х рр. ХХ ст., яке досить болісно переживало наслідки світової війни.

Тож, у новій книзі О. Давлетов головну увагу приділяє дослідженню молодіжної політики НСДАП, аналізу виховання і навчання німецької молоді задля експансивної політики Третього Рейху. Розкривається процес

Reviews

формування різноманітних молодіжних організацій у Німеччині, їх поступова ідеологізація та еволюція молодіжних організацій від Юнгштурму до Гітлерюгенду, створення жіночих спілок, як то Спілки німецьких дівчат, врешті оформлення Гітлерюгенда як єдиної державної молодіжної організації.

Авторська позиція щодо умов зародження нацистського молодіжного руху полягає у тому, що саме молодь жваво сприймала націоналістичні та парамілітаристські ідеї унаслідок нестабільного економічного та політичного становища Німеччини, бажання військово-політичного реваншу після першої світової війни, а також певної симпатії до А. Гітлера з боку активних молодіжних лідерів за його розуміння потреб молодого покоління німців.

Дослідником окреслюються різноманітні аспекти внутрішньопартійної боротьби нацистів за контроль над молодіжними організаціями, політичні біографії керівників молодіжних організацій – Густава Ленка, Курта Грубера, Бальдура фон Шираха.

У книзі розглянуто різноманітні способи організації та поповнення молодіжних формувань під жорстким контролем нацистської партії. Докладно висвітлено основні підходи та методи вишколу членів молодіжних організацій у дусі справжніх арійців і націонал-соціалістів, солдатів фюреру.

О.Р. Давлетов характеризує головні аспекти поширення антисемітизму серед молоді. Автор показує, як ідеологи нацистського руху за допомогою фальсифікації історії нав'язували ідею шкідливості єврейської нації та заохочували до переслідування євреїв у будь-який спосіб. Вже з дитячих років німцям прививалися ідеї расизму, націоналізму, нівелювання загальнолюдських морально-етичних норм, відчужувалися навіть норми християнської релігії і моралі, тим самим спотворювалася свідомість німецької молоді, формувалося справді «покоління вовків».

У книзі розкриваються особливості проведення освітньої політики, запровадження антисемітизму у навчальних закладах Німеччини у 1930-і рр. Зокрема, показано процес нацифікації освітніх установ спочатку пруським

Reviews

міністром освіти, а згодом міністром науки, освіти та виховання Німеччини Бернгардом Рустом.

Автор праці аналізує юридичне закріплення та забезпечення політики нацистської партії щодо боротьби з євреями. Мова йде, перш за все, про так звані «Нюрнберзькі закони» 1935 року, які легалізували політику антисемітизму і визначили її як загальнодержавну. Відповідно, така політична лінія офіційно впроваджувалася в освітній та виховний процес, що викликало доволі гостру реакцію з боку молоді на «засилля євреїв». У книзі наводяться приклади звернень німецьких школярів до редакцій різних газет щодо необхідності боротьби з єврейським населенням.

Професор О. Давлетов виокремлює основні підходи та концепції у загальному масиві напрацювань з проблем вивчення нацизму в ХХ ст., робить ґрунтовний історіографічний аналіз щодо спроб західноєвропейських дослідників всебічно пояснити цей феномен західної цивілізації. Автор у таких дослідженнях визначає декілька важливих напрямів наукових дискусій. Зокрема, це оцінка ролі нацистського уряду в історії національної німецької держави, визначення сутності фашизму та місця націонал-соціалізму в європейській історії, роль нацизму у процесі модернізації Німеччини ХХ століття. Дискусійними постають питання про владні інститути Німеччини 1930–1940-х рр. та про роль самого Адольфа Гітлера у системі влади.

Також у книзі у форматі додатків представлені витяги з текстів програмних документів НСДАП, маніфестів та статутів молодіжних рухів нацистського спрямування, законодавчих актів Німеччини означеного періоду, що юридично закріплювали антисемітизм, расизм провідними складовими державної політики Третього Рейху. Доречними є додатки з уривками з монографій і статей О. Давлетова, у яких висвітлюються аспекти становлення антисемітської політики у Німеччині останньої третини ХІХ – початку ХХ ст. та доби Веймарської республіки.

Reviews

Таким чином, можемо відзначити актуальність книги професора О.Р. Давлєтова для сьогоденного осмислення проблеми виховання молодого покоління в Україні, запобігання поширення антидемократичних, антигуманістичних політичних вчень.

Книга буде корисною як для істориків, так і для загального кола читачів, які цікавляться політичною історією ХХ століття.

Олег Бойков (Херсон)